

(başlanğıcı ötən sayımızda)

Elbaşının başladığı, elin dəstək olduğu bir çox işləri uğurla başa vurmuşuq. Biz dünyanın 50 ən inkişaf etmiş ölkələri arasında olmağı hədəf götürdük. Bu məqsədimizə vaxtından əvvəl çatdıq.

Biz dünyanın aparıcı otuz ölkəsi arasında olmağı hədəf seçdik, bu məqsədə də çatacağıq. Abayın irsi bu məqsədə çatmağımıza yardımçı olacaq. İndi isə bir məqamda diqqətli olmağımız vacibdir: "Biz Abayın köməyindən nə qazandıq, Abayı lazımınca analaya bildikmi?"

Bu gün bütün imkanlarımızdan istifadə edib, bu böyük dühanın yubileyini yüksək səviyyədə və şərəflə qeyd etməyi qarşımıza məqsəd qoyulmuşdur. Hər bir vətəndaşımızın yubiley ilində yurdumuzun üzünü ağ etmək üçün çalışması - ni arzu edirik. Hər bir vətəndaşı bir sual düşündürməlidir: Abay bizdən nə istəyirdi? Abay xalqının hansı uğuruna sevinirdi? Onu sevin-dirə biləcək bir iş görə bildikmi? Abay qazax xalqının hansı xüsusiyyətləri üzürdü? Onun bəyənmədiyi, tənqid etdiyi əməllərdən çəkinə bildikmi? Özgələri deyə bilmərik, şairin dediyi beş layiqli işi görüb, beş düşməni özümüzə uzaqlaşdırma bildikmi? - böyük fəlsəfi fikirlərin mahiyyətinə varsaq, demək biz Abaydan çox şey öyrənib, faydalı ola bilərik.

Abayın xəzinəsi bizim xalq kimi birləşməmiş, ölkə kimi inkişaf etməyimizə zəmin yaranan müqəddəs bir dəyərdir. Millət olaraq həyatımızın hər sahəsində Abayın verdiyi ibrətamiz nəsihətlərə uyğun olaraq hərəkət edərik və yazdıqlarını həyata keçirə bilərik, dünyadakı nüfuzumuzun artmasına şübhə etməyək.

Abayın arzuları, xalqın arzularıdır. Xalqın xəyalını və bizə etibar edilən əmanəti qorumaq üçün əlimizdən gələni hər nə varsa əsirgəməyəcəyik. Abayın nəsihət və vəsiyyətləri müasir Qazaxıstanı XXI əsrdə yüksəklərə aparacaq.

Kasım Jomart TOKAYEV,
Qazaxıstan Respublikasının
Prezidenti

Böyükvər böyük söz

Klassik qazax şairi, məşhur mütəfəkkir Abay Kunanbayevin 175 illiyi münasibəti ilə "Qara söz" nəsihət kitabının Azərbaycan dilinə tərcümə edilməsi çox sevindirici, həm də bütün türk dünyası üçün əlamətdar hadisədir.

Bu ilin yanvar ayında Beynəlxalq Türk Akademiyası Azərbaycanın paytaxtı, gözəl Bakı şəhərində "Abay ili"nin açılışını etdi. Bu yubiley tədbirinin Bakıda keçirilməsi iki qardaş xalqın əbədi dostluğunun simvoluna çevrildi. Qardaş Azərbaycan dövləti qazax şairinin banisi, qazax zəkasinin aydını Abayın xatirəsini əziz tutaraq, Bakı Dövlət Universitetində onun 175 illik yubileyinə həsr edilmiş xüsusi elmi konfrans keçirdi.

Abay (İbrahim) Kunanbayev (1845-1904) qazax xalqının və

türk dünyasının tarixində silinməz izlər qoyan parlaq şəxsiyyətdir. Heç bir mübaliğə olmadan deyə bilərik ki, bir əsr yarımından artıq bir müddətdə onun poetik və fəlsəfi irsi qazax xalqının dünyagörüşü və ictimai şüurunu özündə əks etdirir.

Abayın şair və mütəfəkkir olmaqla yanaşı, həm də bir şəxsiyyət kimi formalaşmışdır. O, iki əsr özümdə birləşdirərək, eyni zamanda və eyni dərəcədə həm klassik Şərq, həm də

lən hadisələr 45 parçada toplanmışdır. Buna görə də 45 parçadan ibarət "Qara söz" müxtəlif fikirlər, çoxqatlı sirlər və məna ilə dolu olan bir əsərdir. Bu əsərdə üç əsas qat var.

Bir tərəfdən bu kitabda möhkəm dini inanca və dini görüşlərə malik şairlə, geniş klassik teoloji təhsil alan bir müsəlmanla rastlaşırıq. Bəlkə elə buna görə də onun korfanatizmə uzaq olduğunu şahid oluruq. Abayın inancı islamı dəyərlərlə mütənəsb və

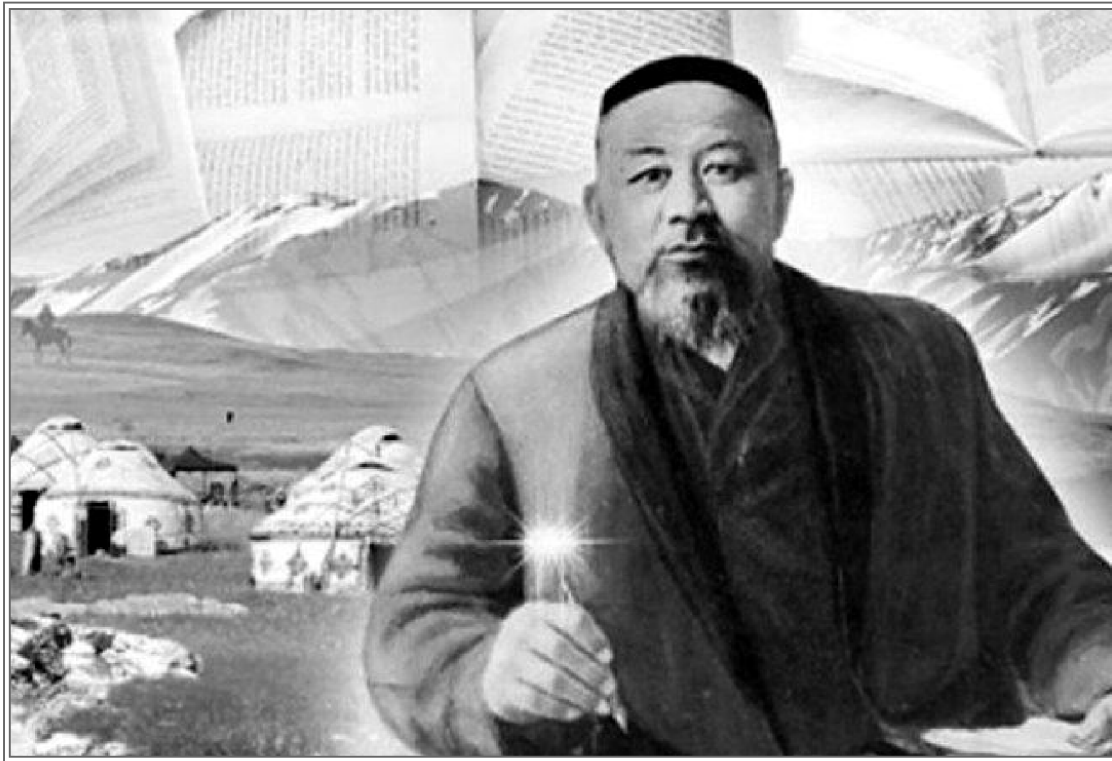
hər zaman geniş əksini tapıb. Eyni məqsədi XIX-XX əsrlərdə yaşayıb-yaratmış tarixi şəxsiyyətlərimiz Cəmaləddin Əfqani, Məhəmməd Abuh, Şihabüddin Mərcani, İsmayıl Qasıralı və digər fikir adamlarımız öz əsərlərində təbliğ ediblər.

Onların hamısı müsəlman dünyasını, nisbətən inkişaf edən Avropa və Amerika kimi ölkələrdən geridə qoyan böhranın səbəbini anlamağı və dəf etməyin yollarını tapmağı

təhsil yolu ilə cəhalətdən çıxarıb, nisbətən inkişaf edən ölkələrin sıralarına qatılmalarına çağırış idi. Hətta bu fikirlərini nəzərdən keçirəndə görürük ki, onun öz əsrində yazdıqları və düşündükləri bu gün insanların innovativ sığıraşları etdiyi bir vaxtda da keçərli idi. Çünki biz bu gün XXI əsrdə həmin innovativ yeniliklərə ayaqlaşmağı bacarmalıyıq.

Hələ sovet dövründə Abayın əsərləri, eləcə də "Qara söz"ü Azərbaycan dilinə tərcümə

Qazaxıstanın Qütb ulduzu - Abay

Hələ sovet dövründə Abayın əsərləri, eləcə də "Qara söz"ü Azərbaycan dilinə tərcümə edilməmişdi. Lakin bu gün sizə təqdim etdiyimiz tərcümə isə daha dolğun və dəqiqdir. Bundan əlavə, həmin tərcümənin edildiyi vaxtdan yarım əsrdən artıq zaman keçib, bu keçən dövr ədəbiyyata təsirsiz ötürməyib. Kitabın indi başqa rəqəsdən tərcüməsi və oxucu auditoriyası tərəfindən qəbul edilməsi zamanın tələbinə uyğundur.

müasir ədəbiyyatı əsərlərində təcəssüm etdirir. Abay erkən yazdığı şeirlərində Şərqin böyük şairləri Nizami, Füzuli və Nəvəini özünə ustad hesab etmişdir.

Qazax xalqının mədəniyyətində də Abayın xüsusi yeri vardır. Təkcə onu xatırlamaq kifayət edir ki, klassik rus şairlərinin əsərlərini qazax dilinə tərcümə etməklə yanaşı, həm də Şərq üslubuna müvafiq qəzəl, qəsidə, rübai ölçüsündə şeirlər yazan ilk şairimizdir. Abay həm də qazax ədəbi dilinin əsasını qoyan söz ustasıdır.

"Qara söz"ün adı isə hərfi mənada "nəsr dilində yazılmış sözdür". Şairin bu fəlsəfi əsərinin adı əvvəllər "Təsdiq" olsa da, sonralar xalqın yaddaşında "Qara söz" kimi qaldı yəni; böyük söz, böyük sözdür.

Bu kitabı şair ömrünün müdrük çağlarında qələmə almışdır. Kitabda şairin həyatı boyu gördüyü çətinliklər, keşməkeşlər, həyat təcür-bəsi, ağır və iztirablı günlərinin izahı, müşahidələri və başına gə-

ahəngdar bir şəkildə birləşərək qəbul olunur. O, İslam dinini dərin biliklərlə malik, müasir bir insan kimi qəbul edir.

"Qara söz"ün ötürülməsinin əsas ruhi mahiyyəti orta əsr sufi təkəkkürünün – "əl insan əl kamil" konsepsiyasından çıxan "Kamil insan" ideasıdır. Belə insan tipinə türk fəlsəfi fikir tərixlərinin filosofları öz növbəsində Əl Fərabi və Yusif Balasaquninin əsərlərində rast gəlinir. Abay düşüncəsində "Kamil insan" – hər iki dünyanın ahəngdarlığını özündə cəmləşdirən və bütövləşmiş, heç bir qüsuru və çatışmazlığı olmayan yetkin şəxsiyyətdir.

Digər bir tərəfdən Qazax xalqının fundamental yenilənməyi kitabın ikinci qatında qırmızı xətt kimi keçir. Abay öz müasirlərinə onların elm və təhsilə yiyələnmələri, müasir modernləşməyə doğru irəliləmələri üçün çağırış edir. Bu motiv Türk dünyasının və müsəlman Şərqinin bütün mütəfəkkirlərinin yaradıcılıqlarının ən çətin dövrlərində belə

öz qarşılıqlarında məqsəd qoyub. Abayın adını da düşünmədən yuxarıda isimlərini çəkdiyimiz şərəfli imzaların yanına yazmaq, Şərq mütəfəkkirlərinin siyahısını genişləndirmiş olur.

Nəhayət, kitabda üçüncü qatı Abayın sosial tənqiddən ibarət olan fikirləridir. O, hələ uşaq vaxtlarından qazax cəmiyyətində gördüyü eybəcərlikləri, insanların törətdikləri pis əməllərdən necə peşman olduqlarını, onların keçirdikləri tufeyli həyat tərzini, və hətta bu peşmançılıqla onun qapısını döymələrini tənqid edərək qələmə alıb. Müəllif "Qara söz"də yaşadığı cəmiyyətin çatışmazlıqlarını göstərməyə çalışıb.

Əslində isə onun müşahidə etdikləri Qazax çöllərinin səhədlərini aşaraq geniş yayılmış, bütünlükdə qaranlığa qərş olmuş Şərqdə dərin böhran yaradan bəla və problem idi. Son nəticədə qazax xalqının tarixi bir küncündə qalmaması üçün bu müdrək insanın fikri, adamları ancaq elm və

məədilmişdi. Lakin bu gün sizə təqdim etdiyimiz tərcümə isə daha dolğun və dəqiqdir. Bundan əlavə, həmin tərcümənin edildiyi vaxtdan yarım əsrdən artıq zaman keçib, bu keçən dövr ədəbiyyata təsirsiz ötürməyib. Kitabın indi başqa rəqəsdən tərcüməsi və oxucu auditoriyası tərəfindən qəbul edilməsi zamanın tələbinə uyğundur.

Keçmiş retrospektiv baxmaq istədiyimizdə biz, qazax klassik yazıçısı Muxtar Auezo- vun böyük rolunu ayrıca qeyd etməliyik. Onun ölümə "Abay", "Abay yolu" romanlarına görə bütün dünya qazax mütəfəkkiri və filosofunu tanıya bildi. Keçmiş sovet dövründə "Abay" romanı Azərbaycan yazıçısı Əyyub Abbasov tərəfindən 1954-cü ildə tərcümə olunmuşdur. O da məlumdur ki, M.Auezo- vun qardaş Azərbaycan yazıçılığı ilə sıx yaradıcılıq əlaqələri olub.

Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, qazaxstanlılar bu günə qədər azərbaycanlıların ümumillik lideri, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 9 avqust 1995-ci ildə Almatıda Abayın 150 illik yubiley tədbirində çıxışını unutmayıblar. Bu tədbirdə şəxsən iştirak edən Heydər Əliyev oğlu öz çıxışında belə bir fikirsəndirmişdi: "Mən belə hesab edirəm ki, Abay bayramı bu gün həyata keçən ideyaların gerçəyə çevrilməsinin bayramıdır". Bu fikirlər də sözün əsl mənasında, böyük Abayın böyük ümumi tariximizdəki yeri və rolu öz əksini tapır.

Biz, tanınmış jurnalist və Türk Akademiyasının yaxın dostu Aida Eyvazlı Göytürkə səmimi minnətdarlığımızı bildirərək, qeyd etməyi istəyirik ki, onun böyük zəhməti və səyi nəticəsində qazax klassikinə "Qara söz"ü müasir Azərbaycan oxucusuna ana dilində daha əlçatan olacaq.

Ayrıca, Bakıda yüksək səviyyədə keçirilən "Abay ili"nin açılışına görə çoxillik dostluq və əməkdaşlıq əlaqələrimiz olan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına xüsusi minnətdarlığımızı zı bildiririk.

(davamı gələn sayımızda)

**Azərbaycan türkcəsinə
uyğunlaşdıran:
Aida EYVAZLI
GÖYTÜRK**